

D'USUARI DE L'ARXIU MUSEU DE RIPOLL A DELEGAT DE CULTURA DE LA GENERALITAT

MIQUEL SITJAR I SERRA
GUIA TURÍSTIC OFICIAL NÚM. 2662

Resum

Miquel Sitjar i Serra comença la seva vida pública en el món de la cultura com a usuari de l'Arxiu Museu de Ripoll l'any 1985. Les vivències com a usuari, però també les responsabilitats públiques assumides fins a la reobertura del museu l'any 2011 li permeten tenir-ne una visió singular, i una molt forta preocupació pel seu futur. En aquestes pàgines es recorden i s'analitzen els darrers anys del senyor Eudald Graells, la crisi amb la parròquia i el Bisbat de Vic, la desorientació del món cultural ripollès, etc. L'article acaba amb una reflexió sobre el Pla de Museus i el lloc que ha d'ocupar el Museu Etnogràfic de Ripoll en el futur complicat dels museus catalans.

Paraules clau: Arxiu Museu de Ripoll, Eudald Graells.

Abstract

Miquel Sitjar i Serra began his public life in the cultural world as a user of the Archive Museum of Ripoll in the year 1985. His experiences as a user, but also his public responsibilities assumed until the reopening of the Museum in 2011, allow him to have a unique view of the Museum, and a deep worry about its future. In these pages, many aspects are recalled and analyzed: the last years of Mr. Eudald Graells, the crisis with the parish church and the bishopric of Vic, the confusion of the cultural world in El Ripollès, etc. The article ends with a reflection about the "Pla de

Museus” and the place that the Ethnographic Museum of Ripoll will occupy in the difficult future of the Catalan museums.

Key words: Archive Museum of Ripoll, Eudald Graells.

El dissabte 26 de març de 2011, una multitud de ripollesos i forasters vinguts d'arreu s'aplegava davant de l'entrada del nou Museu de Ripoll, el més antic dels museus etnogràfics de Catalunya, que ara es tornava a inaugurar després d'una dècada de tancament, que, entre d'altres coses suposà el canvi d'ubicació, com ja és prou conegut. Hi va haver els habituals parlaments de les autoritats polítiques i religioses, que van donar compte del gran canvi i de l'èxit d'aquella inauguració. En tant que assistent a títol personal, i com a antic responsable en diversos càrrecs públics (president del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, vicepresident i president del Consell Comarcal del Ripollès, patró del Museu Etnogràfic de Ripoll i finalment director de Serveis Territorials de Cultura i Mitjans de Comunicació a Girona), em vaig sumar a la felicitat general, i a la celebració del llarg i convuls trajecte que ens va portar fins a aquell 26 de març.

Ara i aquí, i amb aquest esperit de satisfacció de tenir de nou un equipament cultural entre nosaltres, em dispo a explicar per escrit la meva relació amb el Museu Etnogràfic de Ripoll (abans Arxiu Museu de Ripoll, o Arxiu Museu folklòric de Sant Pere de Ripoll), amb l'esperança que més enllà del que de personal puguin tenir aquestes pàgines, puguin ser útils com a document històric per construir un futur millor per al museu.

Eudald Graells i Puig: «Ave Maria puríssima!» (1984)

Moltes vegades abans de l'any 1984 havia entrat a l'Arxiu Museu de Ripoll, on em limitava a contemplar admirat el que s'hi exposava i s'hi feia. La visita més recordada es va produir l'estiu de 1982, acompanyant el meu professor de Literatura Llatina a la Universitat Autònoma de Barcelona, el doctor Marc Mayer i Oliver, que després va ser director general de Patrimoni Cultural. Ens va rebre un ja ancià Eudald Graells i Puig (Ripoll, 1901–1992), el conservador de l'Arxiu Museu, que reivindicà davant del professor Mayer la gran importància del seu museu i arxiu, aleshores el més visitat o un dels més visitats de Catalunya, segons ell. El senyor Graells se sentia, a més, recol-

a a a

zat per totes les institucions, principalment per l'Església catòlica que *pelegrina* a Vic, però també per la Generalitat i l'Ajuntament de Ripoll. Els únics comentaris negatius del senyor Graells foren lamentar que alguns estudiosos no citaven que part d'informació publicada en les seves obres procedia de l'Arxiu Museu. La visita, a més, va tenir un èxit inesperat: el senyor Graells aprofità la saviesa paleogràfica del doctor Mayer per fer-li identificar un pergamí fragmentari, que resultà ser un molt preuat tresor documental del segle x. El descobriment, el primer que vaig veure en la meua vida, em va produir un gran efecte i emoció, que avui encara perdura.

Aquesta emoció m'animà a visitar més assíduament l'Arxiu Museu per fer els meus treballs universitaris. Per poder treballar amb més comoditat, el senyor Graells m'instal·lava en un pis inferior, des d'on ell i jo sentíem, pel so de la campaneta de la porta, l'entrada del públic. Un dia, després del so de la campaneta, vam sentir una veu ben timbrada, que deia «Ave Maria Puríssima». A la qual salutació el senyor Graells contestà amb devoció el que pertoca. Acabava d'entrar el senyor rector de Ripoll, mossèn Molins (a.c.s.), que

Eudald Graells al vestíbul de l'Arxiu Museu Folkloric, 1985 (Foto Parés)

a | a | a

venia a despatxar amablement amb el conservador. Era reconfortant sentir aquells dos homes parlar amicalment de cultura i de patrimoni (i també de fe) en aquelles golfes de l'antiga església parroquial de Sant Pere de Ripoll, on hi havia l'arxiu i el museu de Ripoll. Una situació idíl·lica que no havia de trigar gaires anys a rompre's per a infelicitat del senyor Graells, que tant havia fet per aquell museu i arxiu.

En efecte, Eudald Graells, en solitari, havia mantingut el prestigi d'aquella institució, que ell entenia com a parroquial i defensora dels valors de la tradició cultural catalana i ripollesa, que l'Església havia sempre defensat i promogut. Amb els rectors de Ripoll, titulars de l'Arxiu Museu, el servicial conservador hi havia tingut una relació de respecte sempre corresposta. Així ho vaig poder comprovar jo en la persona de mossèn Molins. D'altra banda, treballar gratuïtament a l'Arxiu Museu de Ripoll durant tants anys, serví perquè Eudald Graells tingués un accés ràpid i directe a molt bones fonts documentals, i que en tragués un bon profit per a ell i per a tothom en forma de diverses publicacions que van donar a conèixer Ripoll, el seu arxiu i la seva antiga indústria de ferro i armes. Entre d'altres coses, l'aprofitat treball sobre aquest darrer aspecte va permetre que Ripoll, amb el nou ajuntament democràtic recentment estrenat, assagés un canvi de paradigma i d'eslògan cultural: el patrimoni del museu i la documentació de l'arxiu facilitaven passar del Ripoll bressol de la Nació Catalana, al Ripoll bressol de la Primera Industrialització. Políticament era evident que el primer discurs, tot i que estimat i respectat per totes les forces polítiques ripolleses, pertanyia massa al passat romàntic i renaixent, a una Catalunya antiga i potser massa clerical i monàstica, que podia no servir per a una refundació del país sota els auspicis d'una esquerra obrerista i marxista. Els promotors d'aquesta iniciativa creien que Ripoll no podia quedar fora dels nous discurs cultural i polític, i que ho havia de fer des de la mateixa primàcia que ostentava en el model romàntic. De fet, el mateix Ajuntament de Ripoll, aleshores en mans dels socialistes, organitzà una exposició que defensava aquests postulats i que presentava Ripoll com a origen de la primera industrialització. Així, doncs, de fet, Eudald Graells, tot i ser un epígon d'una cultura romàntica, plena de referents sagrats, que estava en qüestió o en revisió, no es trobava mal posicionat en el canvi, però l'any 1984 ell pertanyia, humanament parlant, ja a una altra època. Era un home gran. Apareixia una nova generació de joves historiadors i museòlegs, a Ripoll mateix, resultat de la primera massificació dels estudis univer-

sitaris, que volien obrir-se pas, fins i tot professionalment, en la cultura i el patrimoni. Era una generació formada acadèmicament —i no autodidacta com la del senyor Graells—, ben indiferent (de vegades, àdhuc hostil) al fet religiós, fins a qüestionar la tutela parroquial sobre l'Arxiu Museu, en nom de la qual el senyor Graells sempre havia fonamentat la seva autoritat. Tothom, a més, especulava en què passaria després de l'època Graells, i en qui seria el seu successor al capdavant d'aquella prestigiosa institució ripollesa que havia portat el nom de Ripoll al món, competint amb la fama del propi monestir benedictí, també tan visitat. Jo, en les meves hores a l'arxiu, essent com sóc de Ribes i no de Ripoll, contemplava tota aquella situació meditant-la dins del meu cor mentre buscava documentació sobre el santuari de Núria, molt menys important i simbòlic que aquell Ripoll que anava canviant al mateix ritme del país. El pas dels anys ha demostrat que tot plegat era una porció molt petita del món.

Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès: Els «joves turcs» prenen el poder de forma incruenta (1988)

El Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès va ser, si se'm permet la llibertat en l'expressió, una fundació monàstica. Vull dir que va néixer aprofitant l'impuls concitat amb la celebració d'un dels mil·lenaris del monestir de Ripoll celebrat l'any 1977. El monestir va ser, doncs, el primer objecte dels estudis, però la funció de l'entitat era naturalment promoure i publicar els estudis històrics i culturals dels altres aspectes de Ripoll i la comarca.

El local primer del Centre estava situat en els propis locals parroquials, cosa que, en el descabellament posterior dels fets que relatem, tindrà les seves conseqüències. A més a més, els estatuts de l'entitat establien un vincle fortíssim amb l'Arxiu Museu, que passava a ser el dipositari del patrimoni del Centre en cas de dissolució; això vol dir que el Centre naixia i moriria vinculat a una entitat cultural de caràcter parroquial o considerada aleshores de caràcter parroquial. No és estrany, perquè a Ripoll aleshores la cultura passava per la parròquia, propietària de l'Arxiu Museu, i pel monestir. Això era grat als més destacats entre els fundadors del centre, l'Emília Tarracó, promotora infatigable d'aquells fastos del monestir, i el canonge d'Osca, el doctor Ramon Bonet i Llach (a.c.s.), que es posaren al capdavant del centre en aquells primers anys. Eren persones preparades i amb formació universitària: mossèn Ramon Bonet, l'eclesiàstica, i Emília Tarracó, la universitària de la

a a a

primera promoció de la recuperada Universitat Autònoma de Barcelona. L'any 1977 poques persones podien acreditar, a Ripoll i al Ripollès, el currículum i el prestigi de Bonet i Tarracó. Deu anys després, les coses havien canviat. La universitat havia viscut ja una primera i potser necessària massificació, i una multitud de llicenciats, molts d'ells en Història, buscaven feina, com ja ha quedat dit. Entre ells hi era jo, i altres persones de més o menys la meua edat. La majoria ens havíem fet socis del Centre d'Estudis Comarcals, anàvem a l'Arxiu Museu, i publicàvem articles de recerca, però no teníem càrrecs de responsabilitat en cap d'aquestes institucions, fins que l'any 1988 apareix l'oportunitat d'ocupar la junta del Centre d'Estudis Comarcals, que la vella guàrdia ens cedeix amb una facilitat que encara avui em meravella. D'entre el grup d'aquests «joves turcs», jo, l'únic que no és de Ripoll, sóc elegit president. L'argument, però, a favor de la meua elecció, no és, com caldria esperar el de cosir a la comarca el Centre d'Estudis fins aleshores molt centrat en Ripoll i el seu monestir, sinó un motiu insubstancial, relacionat amb la meua residència aleshores a Banyoles, ben a prop de Girona, on calia anar a trobar recursos econòmics, principalment al Patronat Francesc Eiximenis de la Diputació de Girona. Vaig formar una junta jove, plural en la ideologia i en el concepte de cultura, també en els interessos. Hi havia gent d'Església, parroquiana, però també indiferents, agnòstics i ateus. Aquesta composició em va causar més d'un problema en el contenciós que anava a esclatar sobre la propietat de l'Arxiu Museu, en el qual, com ja veurem, es podia haver d'incomodar la parròquia de Ripoll. Un cop composta la nova junta, vaig voler tenir un detall amb la junta sortint (a mi sempre m'han agradat els detalls i les litúrgies) i vaig proposar que l'Emília Tarracó i el doctor Bonet fossin investits amb el títol de socis d'honor en reconeixement a la seva vàlua, i a la generositat que havien tingut en deixar en les nostres inexpertes mans el timó del Centre. La cosa no va quedar aquí: vam fet també soci d'honor l'Eudald Gralls, que no era ni de junta ni soci.

Mossèn Ramon Tuneu i Vila, nou rector de la parròquia de Santa Maria de Ripoll (1988)

El mes de setembre de 1988 el bisbat de Vic va nomenar un nou rector de Ripoll, el prevere Ramon Tuneu i Vila (a.c.s.). Han passat ja uns quants anys de la seva prematura mort, i mentre, pel pas inexorable del temps, s'obliden, es perdonen o es relativitzen els aspectes més polèmics del seu caràc-

a a a

ter i personalitat, creix l'admiració i el respecte per la seva obra a Ripoll, centrada bàsicament a posar en valor la cultura i el patrimoni monàstic de la vila. Ramon Tuneu i Vila tenia mentalitat de gestor cultural, i portava un pla ben dissenyat per fer lluir i modernitzar el patrimoni cultural eclesiàstic que, a Ripoll, era aleshores el ja esmentat monestir de Santa Maria, però també l'Arxiu Museu. Ramon Tuneu i Vila, dotat d'una vehemència i energies espantoses, era l'home ideal per revolucionar i fer neteja a unes institucions que ell veia anquilosades i adormides, cau d'erudits locals o savis de poble, i egòlatres incorregibles, mancats d'una visió moderna i cosmopolita de la cultura. L'Arxiu Museu de l'església de Sant Pere era una d'aquestes institucions, i fou aquí, a la barca de Sant Pere, on es produí el naufragi, com ja veurem.

En tant que president del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, acompanyat de dos membres de la meva junta, vaig anar a saludar i conèixer mossèn Ramon Tuneu el mateix mes de la seva entrada a Ripoll. Durant la protocol·lària reunió, l'inquiet successor de l'abat Oliba no em va parlar de res dels seus plans, perquè de res m'havia de parlar, si no era del lloguer (o donatiu) que el Centre pagava religiosament pel local parroquial on ens reuníem.¹ Aquesta tanta dependència del Centre d'Estudis Comarcals a la parròquia era, fins a cert punt, molesta: el local no era una meravella, i en qualsevol moment qualsevol rector nou podia limitar-nos-en l'accés en nom d'inesperades i urgents activitats catequètiques o pastorals.

D'altra banda, en aquells moments sorgia a Ripoll, amb força, un nou actor, dotat d'infraestructures modernes i necessitat de generar i crear noves polítiques i sinergies. Era el Consell Comarcal del Ripollès, que, a més, podia acabar assumint algunes funcions de cultura provinents de la diputació de Girona, on es parlava que podria desaparèixer el Patronat Eiximenis² fent que cada centre d'estudis comarcals quedés com una dependència del corresponent consell comarcal. Tot i que la junta del Centre d'Estudis no acabà de veure clara la vinculació amb el Consell Comarcal, els uns perquè, intel·lectuals com eren, sentien al·lèrgia i desconfiança de les institucions polítiques, els altres, perquè o bé eren amics de la parròquia o bé consideraven que, sota el mantell protector de l'Església, quedava més garantida la sempre apel·lada neutralitat política, al final la junta, el mes de maig de 1990, va acceptar que jo redactés una carta adreçada a l'Eudald Casadesús i Barceló, aleshores president del Consell Comarcal, demanant disposar d'un local dins la nova seu del Consell.³ Aquesta carta és contestada positivament en una lletra que m'a-

dreça el president en funcions del Consell Comarcal, el senyor Mingo Pairó el 26 de juny de 1990. Les coses, ja s'advertia en la carta, no anirien tan ràpid, perquè el Consell Comarcal estava encara fent obres a la seva seu. I així va ser: ironies de la història han volgut que el Centre d'Estudis tingués local a la seu Consell Comarcal quan jo ja em mirava les coses des de l'altra banda, des de la vicepresidència del Consell l'any 2004.

L'«erecció» d'una Fundació Pública Municipal per gestionar l'Arxiu Museu de Ripoll (1991)

Mentre nosaltres, al Centre d'Estudis, ens entreteníem en el que creïem que eren debats substancials sobre el món cultural i assolíem un cert prestigi a través de l'edició d'estudis sobre la comarca, el destí inexorable, que havia fet coincidir en aquell moment històric dues persones tan diferents com Eudald Graells i mossèn Ramon Tuneu, acabaria provocant un xoc d'una gran magnitud, de conseqüències devastadores sobre la persona d'Eudald Graells, que veia, en una ironia tràgica digna de Sòfocles, el més irònic dels dramaturgs clàssics, trontollar la seva fe catòlica i canviar en cert sentit de bàndol per defensar-se del que ell considerava atacs de mossèn Tuneu contra la seva obra a l'Arxiu Museu. Per a Graells, s'havia produït un fet revelador que l'havia fet caure del cavall com sant Pau. Davant les ànsies de Tuneu de fer neteja i canviar les institucions culturals ripolleses, apel·lant a l'autoritat que a ell li donava la propietat parroquial d'aquestes, la nova veritat d'Eudald Graells era que l'Arxiu Museu no era de la parròquia, com sempre havia defensat, sinó del poble, representat per l'Ajuntament.

Al programa de desinfecció del rector mossèn Tuneu, que havia alarmat Eudald Graells i bona part de la gent propera a l'Arxiu Museu, cal afegir el fet que mossèn Tuneu havia aconseguit despertar la secular desconfiança ripollesa enfront de Vic i del vigatanisme, confirmant el que molts pensaven des de feia anys, que el Bisbat es volia endur el museu a Vic, i no només el museu. També a parer dels més fantasiosos, fins i tot la portada del monestir seria desmuntada i instal·lada a Vic. En aquest clima no és estrany que l'alcalde Pere Jordi Piella i Vilaregut, animat per les circumstàncies, fes una jugada forta: va portar a aprovació de ple de l'Ajuntament de Ripoll de 31 de gener de 1991 la creació d'una fundació pública municipal per gestionar l'Arxiu Museu, que passava a substituir el patronat parroquial que, presidit pel rector, havia anat gestionant l'Arxiu Museu fins aleshores. En un cert sentit, l'Ajun-

tament estava expropiant o confiscant propietats eclesiàstiques per a delícia dels que esperaven que es completés la desamortització de Mendizábal que, ja se sap, havia quedat curta. El més impressionant era que membres laics del patronat parroquial, i fins feia poc fidels col·laboradors de la parròquia, entre ells el propi Eudald Graells, que, amb pietós horror, sempre havia parlat i recordat la confiscació dels béns eclesiàstics l'any 1936 en plena fúria anarquista i atea, no només havien animat l'Ajuntament a crear la Fundació, sinó que també formaven part del nou organisme. La premsa, en donar compte dels fets, a banda d'explicar-los a partir de la difícil o impossible convivència amb mossèn Tuneu, fa esment d'un motiu que no podia ser menys clar: «Assegurar que l'Arxiu Museu formi part del patrimoni de la vila».⁴ També, segons la premsa, la decisió de l'Ajuntament havia agafat per sorpresa el Bisbat, que es reservava les actuacions legals que calguessin un cop conegués el contingut exacte de l'acord municipal. Tot plegat era tragicòmic, i la polèmica i la divisió estaven servides. Uns defensaven la decisió de l'Ajuntament en nom de les antipaties cap a mossèn Tuneu, que volia, segons aquests, endur-se el patrimoni de la vila a la insaciable cúria vigatana; d'altres, fidels catòlics, recordaven la fundació parroquial de l'Arxiu Museu, la formació de la col·lecció, en part per deixes testamentàries que, persones combregades i confessades *in articulo mortis*, havien fet a favor de la parròquia per la salvació de l'ànima llur, i la dubtosa legalitat o elegància jurídica d'una fundació feta sobre uns béns que són d'altri. En això darrer, no els mancava la raó.

L'Ajuntament de Ripoll va començar a cercar recolzament entre les diverses entitats del poble. Així va tocar al Centre d'Estudis Comarcals també posicionar-se. Una feina ben àrdua per a mi, que tenia una junta que reflectia exactament la divisió del poble sobre aquest afer. D'altra banda, no semblava oportú donar un xec en blanc a l'Ajuntament, i tampoc era aconsellable incomodar massa la parròquia que, recordem-ho un cop més, ens cedia un local. I més important que tot, calia mantenir, com fos, la pau i l'harmonia dins la junta.

Per això vaig escriure, previ consens telefònic amb alguns membres de la junta, un manifest més aviat crític o escèptic sobre el que estava passant, que, si fos avui, no hauria portat a aprovació de junta, tal i com vaig fer el diumenge 3 de febrer de 1991 en una reunió extraordinària, que el va aprovar.⁵ El to del text és petulant i retòric, escrit des de la superioritat de qui no gestiona res i ho desconeix tot. El més criticat ja en aquells moments, i amb raó, és que

el text barroerament intenta quedar bé amb la figura del senyor Eudald Graells,⁶ a qui s'esmenta, però, també per remarcar les deficiències de la seva gestió. Era innecessari i gratuït. Avui només salvaria d'aquest escrit meu l'aposta per donar prioritat a la creació d'un arxiu comarcal, separat del museu, cosa que acabà passant, i també la proposta de posar en valor el caràcter *comarcal* del fons de l'Arxiu Museu. Tan belles intencions i propostes quedaren ofuscades per la inhàbil redacció i la palmària manca de sensibilitat de l'escrit. La Junta aprovà, però, per unanimitat el manifest, amb una absència i amb l'única abstenció d'un membre de la junta que, pel fet de ser membre també de la recent creada Fundació Municipal, tenia l'escripòl moral de ser jutge i part en aquell judici de Pau i Treva que, creient-nos potser nosaltres també descendents de l'abat Oliba, celebràvem en aquell fosc i fred vespre del mes de febrer de 1991 al casal parroquial de Ripoll. La votació unànime, com la de moltes de les juntes que he presidit, i no són poques, resultà volàtil. El maig esclatà una petita crisi en el si de la junta: enmig del fragor d'una estúpida discussió per una foto d'un pa, que s'havia de publicar als *Annals*, un membre de la junta, que no s'havia oposat al manifest, em va dir *dictador* per la manera com jo havia portat el contenciós de l'Arxiu Museu.⁷

La sang, però, no arribà al riu, com tampoc esclatà la previsible confrontació entre el Déu i el Cèsar, i no haguérem de patir una nova Guerra de les Investidures. Tot acabà l'any 1993 (l'any 1992 havia mort Eudald Graells), amb una civilitzada concòrdia i pacte entre les parts, amb un eficaç i assenyat arbitratge de la Generalitat, que creà un Patronat del Museu de pau entre Església i Ajuntament, mentre accelerava la construcció d'un molt esperat arxiu comarcal separat del museu. Una novetat important va ser l'entrada del Consell Comarcal en aquest patronat. Els problemes amb l'Església, però, van romandre, com vaig poder comprovar jo en la meua pròpia carn quan, en tant que vicepresident del Consell Comarcal, vaig prendre possessió del càrrec de patró del Museu de Ripoll el dia 15 de gener de 2004.

**«Detecten irregularitats en les subvencions del Consell del Ripollès»
(*Diari de Girona*, 17 de juny de 2007, portada)**

Aquesta impactant portada del *Diari de Girona*, que amb aquesta denúncia posava en qüestió la meua gestió com a president del Consell Comarcal, tenia força a veure amb el compromís que el Consell Comarcal havia adquirit amb el Patronat del Museu de Ripoll. Els propis redactors del

a a a

Diari de Girona, exagerats en la portada, matisen en el cos de la notícia, on informen, en canvi, que la Sindicatura de Comptes havia reconegut només *faltes lleus* (i no irregularitats, que és el que havien posat a una portada destinada a vendre i potser també a fer-me políticament mal). Eren certament faltes lleus i qüestions menors. El propi síndic de comptes, que es va reunir amb mi, després de feta la inspecció dels comptes del Consell, em va felicitar per la manera com portàvem el control i la intervenció dels comptes, i em va dir que l'informe positiu, que redactarien, contindria algunes indicacions de procediment. Entre d'altres, s'hi deia que calia regular els pagaments a compte, i les bestretes que fèiem. Algunes d'aquestes bestretes tenien a veure amb el museu, aleshores ja tancat i en fase de reconstrucció, però que necessitava diners per garantir el manteniment i dipòsit de les peces encaixonades. De totes les institucions representades al Patronat, era l'Església la més tocar-dana en el compliment de la part que li corresponia de pagar, i això provocava tensions de tresoreria i deutes al Patronat, que no podia ni pagar nòmimes. Els representants de l'Església al Patronat prenien nota del problema, però els pagaments trigaven a venir, i per això, el Consell Comarcal, sota la meua responsabilitat, habilitava bestretes perquè el museu pogués continuar funcionant. Aquestes bestretes estan entre les coses que la Sindicatura de Comptes aconsellava que s'havien de fer d'una altra manera. Tot plegat, però, indica que el compromís del Consell Comarcal amb el museu era i havia estat sempre fort, i en canvi el del Bisbat de Vic continuava essent tebi, donant així encara la raó a aquells que l'any 1991 van intentar desvincular el museu del Bisbat, amb l'argument que, en seixanta anys, el bisbat només havia aportat 1.500 pessetes al museu.

En efecte, el compromís del Consell Comarcal va ser tan fort que a mi em va costar aquest disgust de la portada del *Diari de Girona*, però no em penedeixo gens del programa de suport al museu que vaig proposar dur a terme des del Consell Comarcal. Aquest programa va ser visible, assumint d'una banda jo mateix la representació del Consell al Patronat (abans el president del Consell havia delegat la seva representació en el doctor Eudald Maideu i Puig, el meu pediatre i amic, a qui em va saber greu de substituir i que no es pogués quedar al Patronat representant, per exemple, l'Església) per tal de visualitzar amb més força el caràcter comarcal de l'equipament, i de l'altra assumint els drames de les despeses i les seves conseqüències, com ja s'ha vist.

La muralla dels Serveis Territorials de Cultura (2008)

El dia primer de març de 2007 vaig ser nomenat director de Serveis Territorials de Cultura i Mitjans de Comunicació a Girona. He de dir que el meu pas per Cultura m'ha obert els ulls sobre aspectes que no havia tingut mai en compte sobre el museu, i també m'ha fet reflexionar sobre l'encert i la idoneïtat del que s'ha fet per al museu en els darrers anys, però també aquest càrrec era una plataforma magnífica per continuar ajudant a reobrir el Museu de Ripoll en el nou local de can Budellers, edifici històric de la vila, que es trobava subjecte a una especial protecció i tutela pel fet de formar part de l'entorn d'un monument, el monestir de Ripoll.⁸ Per això el projecte del nou Museu hagué de passar diverses vegades per la Comissió de Patrimoni Cultural de Girona, òrgan col·legiat creat pel departament de Cultura, amb importants atribucions de salvaguarda del patrimoni cultural. El 7 de novembre de l'any 2005, la comissió de Patrimoni Cultural de Girona ja havia aprovat un projecte de rehabilitació de la casa Budellers. Però vet aquí que la primavera del 2007 l'arqueòloga territorial, la senyora Montserrat Mataró Pladelasala m'informa d'una notícia impactant: en les obres de can Budellers apareixia un bell tram desconegut de la muralla medieval de Ripoll. Una gran notícia per al país, certament, que guanyava un nou atractiu patrimonial d'una gran rellevància històrica i documental, però un disgust per als promotors i els redactors del projecte del museu. Es va haver de treballar molt i fort per fer compaginar els interessos d'uns i d'altres. Vaig implicar-m'hi personalment i, acompanyat de l'arquitecte territorial, el senyor Ramon Maria Castells i Llavanera, vam desplaçar-nos a Ripoll el 10 de juliol de 2007, a peu d'obra, i vàrem acordar una bona solució, amb la qual el nou museu integra molt bé la troballa arqueològica, i s'aconsegueix que aquesta es converteixi en un atractiu més per al visitant que, si se sap explotar adequadament, contribuirà a la necessària singularització d'un museu que està necessitat de ser molt competitiu en el nou i difícil escenari del món dels museus. La modificació del projecte va ser aprovada en sessió de la Comissió de Patrimoni del dia 21 desembre de l'any 2007.

També, com a director dels Serveis Territorials, vaig viure l'elaboració del Pla de Museus i les reaccions que va suscitar. A parer meu, en l'esperit del Pla de Museus hi ha la voluntat de fer-ne una classificació funcional i ordenada, establint un necessari treball en xarxa entre els diversos equipaments, tot evitant debats nominalistes i estèrils sobre el caràcter més o menys nacional

a a a

d'uns o altres museus. Hi havia, doncs, en el Pla de Museus, un desig de centrar el focus en la gestió i desviar-lo dels debats essencialistes i identitaris, que tan presents han estat en una cultura molts anys resistent com la nostra, en la qual Ripoll ha jugat un paper. Vaig fer meu, doncs, el plantejament del Pla de Museu i meus també van ser el problemes i les incomprendions, i les crítiques que, a Ripoll, van sorgir pel fet que el Pla de Museus, ni tan sols hi apareixia el nom del Museu Etnogràfic, i més greu encara, aquest no era elevat a la categoria *celestial* de Museu Nacional d'Etnografia, una cantarella (o millor dit, un *mantra*) constant que el món cultural ripollès repetia insistentment feia anys. Els motius d'aquestes omissions i oblits dins el Pla de Museus no eren altres que els d'intentar construir un discurs nacional i racional sobre els museus, allunyat de pressions locals i localistes. D'altra banda, darrere i al costat dels noms, que se n'haurien pogut posar tants com es volguessin, s'hi havien de posar recursos, i aquests encara no hi eren. De fet, per això, el Pla de Museus no donava una llista o elenc de museus. Era l'hora de la política cultural en majúscules. Ripoll hi tindria un lloc, però se l'havia de guanyar, i ho havia de fer no des de les insuficients glòries del passat, sinó des de l'ambició i mirada de futur.

Calia, però, ajudar el Museu Etnogràfic a sortir de la situació en què es trobava, que, recordem-ho, era la d'un museu tancat i virtual. Una ajuda complicada de trobar i de justificar, en el benentès que la Generalitat no reconeixia ni reconeix que un equipament museístic sigui un servei cultural de primera necessitat com ho són una biblioteca o un arxiu.⁹

Hi havia, però, una voluntat resolta de l'Ajuntament de Ripoll i de la seva alcaldessa Teresa Jordà i Roura, que, en el legítim ús de les atribucions inherents a l'autonomia municipal, havia decidit que, per a Ripoll, el museu era també (i no només) un servei cultural de primera necessitat i que, per tant, la Generalitat, però també altres institucions, com a tal l'havien de tractar. Així doncs, i en nom de la necessària cooperació entre administracions, vaig treballar per donar satisfacció a aquestes necessitats de política cultural. Amb en Daniel Solé Lladós, subdirector de Museus, vam trobar els diners per restaurar una de les peces més emblemàtiques de la col·lecció, el diorama dels pastors, i també vam buscar i trobar diners per finançar el projecte museològic, que ha acabat permetent que el museu s'obrís. Tot plegat, unes aportacions que, més enllà de les quanties econòmiques més petites o més grans, constitueixen una excepció en la política museística que vam fer i que, a mi,

em va caldre justificar políticament davant dels meus superiors, el conseller Joan Manuel Tresserras i el director de Cultura, Eduard Voltas, als quals vaig portar a Ripoll perquè prenguessin consciència de la voluntat inequívoca de l'Ajuntament i de la importància del museu. Tots dos em van posar la feina molt fàcil.

Epíleg

Conservo una llibreta amb els apunts de les sessions de treball que el 25 i 26 d'abril de 2001 vam fer alguns membres del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès al Museu d'Història de Catalunya amb el redactor del projecte museístic Jusèp Boya, nomenat per l'Eudald Casadesús, aleshores alcalde de Ripoll, i amb en Ramon Sargatal. Recordo que eren reunions plenes de debats estèrils i essencialistes sobre coses tan *amenes* com la necessària conversió dels objectes de la col·lecció en subjectes, o una mica més importants o interessants sobre si el museu havia de ser un centre d'interpretació de la Renaixença Catalana. En un moment determinat, Sargatal, sentencios com sempre, va tallar el discurs d'en Bòya, amb un «parlant de coses em sembla que estem començant la casa per la teulada». I tenia raó, en aquell moment tot era per fer, i allà es parlava com si tot estigués ja fet. Ara tot està fet i ara sí que toca parlar de com s'ho ha de fer aquest Museu de Ripoll per guanyar el públic i uns usuaris d'àmbits i necessitats diferents dels que l'Eudald Graells Puig va saber tan meritòriament guanyar-se. Seria, però, el tema d'un altre article, que a partir del que he explicat aquí, potser faré algun dia.

Notes

1. A l'acta de la reunió de junta de 7 d'octubre de 1988, la visita al nou senyor rector es qualifica com a «molt positiva»: Actes del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (ACECR). Període 7 d'octubre del 1988–22 de març del 1996.
2. Sobre el Patronat Eiximenis, vegeu ACECR, 11 de gener de 1991
3. ACECR, 18 de maig de 1990
4. *El Punt Diari* (diumenge, 3 de febrer de 1991)
5. *El 9 Nou* (22 de febrer de 1991), p. 21
6. «Tot i reconèixer la dilatada tasca d'Eudald Graells i Puig com a conservador de l'Arxiu Museu, el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, com a usuari de l'Arxiu, ha observat —no pas de dos anys ençà, sinó de molt temps enrere— una sèrie de deficiències de funcionament, i equipaments que posen traves a la ja de per si difícil tasca d'investigació. La nova Fundació Municipal no sem-

bla contemplar cap canvi que afecti a les esmentades deficiències, i seria d'agrair que n'hagués presentat públicament un pla de millora.» *El 9 Nou* (22 de febrer de 1991), p. 21

7. ACECR, 31 de maig de 1991
8. La casa Budellers és, a més, un Bé Cultural d'Interès Local, tot i que els promotors del nou museu que necessitaven i volien llibertat d'actuació havien demanat la seva descatalogació, que va ser denegada (acord de la Comissió Territorial de Patrimoni de 10 de desembre de 2001). Amb tot, la fitxa de protecció de l'edifici va ser modificada parcialment per un acord de la Comissió de Patrimoni Cultural de Girona de 2 de novembre de 2004. Aquestes i altres dades que he donat les deca a l'amabilitat de la senyora Clara Jiménez Olivas, secretària de la dita comissió.
9. Un capítol a part per una altra ocasió són els conflictes entre l'Arxiu Comarcal del Ripollès i el museu. Dos equipaments que, com ha vist el lector, havien estat sota un mateix sostre en èpoques pretèrites ja superades